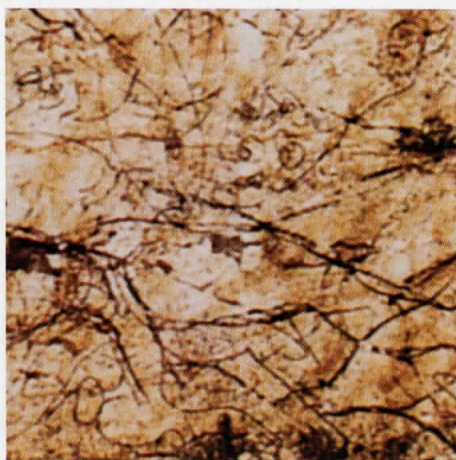

Bruno Moreli

Бруно Морели

CIX gallery

Romano dikhibe ko arti

ВИДУВАЊЕ
на уметноста на Ромите

CIX gallery

Skopje

8-19 04 1998

«

Rošikano pišani 2, (detali)

Знак на светло 2, (детал)

IKONOGRAFIA

An o ikonografikane procesia ki plesutni vizuelnikani grafia, o prezentiribaskoro čhani mangela pobuter te del anglipe e rotame liniake a na e dromarde liniake kolaja šaj te thanakeren pe ko jekh e forme bizo hangia, sinusoidnikane, dalgame an o sigjaribaskoro miškibe ko cidibe hapa sar thaj o sajialo anglal džanutnipe e ritameskoro, panda jekh fare nišani kerela o dujdimenzionalipe an o pervazi koleste o Rom si adalatime te dživdinel hulindo thaj ikljovindo taro plesutno sumnal kote so definirinela pe kova si, an aver, an e Gadžengoro sumnal.

Korektikane akava dihotomnikano karakteri evidentnikano si thaj an o dujčhibalipe, si adava aver dualistikano elementi kova so ulavela e rome sar phirutno thaj sar manuš koleste isi duj persone.

Akathe kamla pe te da amen godi ko Kant thaj ki leskiri „Kritika ko užo gogjalipe“ kana dela pe akcenti ko adava dujengoro hošame individuakoro identiteti, jekh andruno thaj jekh avruno, a maškar lende manušikano ruhi an o sakodivutno konflikti kova so čhivela pe maškar te ovel popaše dži o čačipe pikarindo pe ko „kritikano gogjalipe“. Adaleske o avgo „sintetikano jekhipe“ ja pale o intelekteskoro thaj ovibaskoro jekhipe, nane dendo, numa resela pe pikaribasa taro konflikti ko divergente taro andral thaj avrial. Thajako o majtharo Kant-eskoro paldžajutno, Hegel konfrontirinela pe leskere vakeribanca ikerindo i idea baš o umdakoro thaj ovibaskoro identiteti sar produkti ko butrigalipe thaj ko kreativnikane efektia, baš i romani estetika. Sar me so umdinava, pale, pobuter pašljola e Kant-eskiri teorija thajako an but si nakhli taro korkori Hegel an i modernikani filozofia.

Adava so si interesnikano, si o historikano avibe popaše dži adala storie, resarinasa te den pe lenge faktia thaj te haljoven pe o faktorja kola so terminirinena i estetikani fenomenologia ki romani kultura an o arteskoru keribe. Adava rodela baš durudžime komparativnikani historikani-kulturnikani thaj kontestualnikani analiza an kolate o romano thanaribe nane thaj hari madžurikano numa mujal adava si zoralo čhindo hor andre.

Haljovela pe, kerela pe lafi baš o studie kola so kamla pe ponadari te keren pe panda horeder, numa pale, kamla pe sine, taro sa akala intuitivnikane dire, te zuraren pe bare elementia sar so si o fakti kaj e romane estetikakoro hoši thaj ruheskere produktia isi len dži ko thav kerde historikane reference kolende šaj te akhara amen te šaj te ava dži sajialeder drabaribe ko artikane thaj kulturnikane saikerina.

I romani estetika na honakerela pe, numa dživdinela anglo sa taro vjavahari e averea: sugestia, stimuli, aravibe thaj ko agor upral o interpretiribe, kova so thaj agjaar si kreaciakoro prezenti, numa nikana taro kulturnikano nakhibe taro jekh ko aver, o romano arti nane barekrleskoro čingarutno ko estetikano adalati ko sumnal an koleste vov si manuš avrialdan. Korektikane an adava konteksti o rom kerela distinkcia maškar leskiri andruni umda, ja pale interpretacia, thaj o ovibe ja šukareder dživdipaskoro ovibe, avrialipe thaj o ande dendipa. Bizo avrialutno sasoi nipe, akana akjhardo sar phuv-humus kolatar kamla pe te lel pe, i romani kultura nikana nane sine te ovel ja pale nane sine te pendžarel pe sar asavki, ja pale ka ovel sine ko sahnipe asimilirimi. Te lipara amen ko flamengo thaj e Rejnard-eskiri muzika, adaleske kobor si ola hemime e „avere kulturenca“ kolen so i romani estetika džanela sine te kerjakerel len leindo len sar ple dži adaja digra so anela dži kriza nesave etnomuzikogen kola so avdive panda si ko duj gogja kaske te den o proiriteti sar sahibi upral o flamengo, ja pale si ja pale nane tari arapikani, indikani ja pale romani kusti.

Jekh buti si durustikani, a adava si kaj i kusti taro akava ulavdo artikano sikavibe, akana si e Romeskoro, thaj šukrikerindo leske ovela esavko flamengo savo so si amenge sarinenge pendžardo, ja pale ko sa lejbe than ko „uomo esteticus“ an jekh arti an koleste ko sahnipe klidarena pe o senzibilia; an sakova kotor isi simboli, dokumenti baš o jekh dživdipaskoro ovibe.

»

Rošikano nišani 1, 1994
horčinibe ko kipurumi ko somnakajino phusano papieri, 35x47

Знак на светло 1, 1994
бакрорез на позлатена сламена хартија, 35x47

»

Roškano nišani 2, 1994
horčinibe ko kurgumi ko somnakajino rhusano papieri, 35x47

Знак на светло 2, 1994
бакрорез на позлатена сламена хартија, 35x47

ИКОНОГРАФИЈА

Во иконографските процеси на сопствената визуелна графика, начинот на претставување тежнее кон давање предност на кружната линија за сметка на правата линија која е погодна за составување на форми без рабови, синусоидни, брановидни во забрзаното движење на потегот како и јасната распределеност на ритамот, уште еднаш ја означува димензионалноста во рамките на која Ромот е принуден да живее постојано влегувајќи и излегувајќи од сопствениот свет на припадност, во друг, во светот на Гаџе (не-Ромите).

Токму овој дихотомен карактер евидентен и во билингвалноста, е оној другиот дуалистички елемент кој го разликува Ромот како номад и како двојна личност.

Овде неопходно е да се потсетиме на Кант и на неговата „Критика на чистиот разум“ кога го истакнува двојниот сензитивен идентитет на индивидуата, еден внатрешен и еден надворешен а помеѓу нив човечкиот дух во постојан судир кој и посредува на вистината со помош на „критичкиот разум“. Значи „првичното синтетско единство“ односно единството на интелектот и битието, не е дадено, туку се достигнува со помош на судирот на спротивставености од внатре и од надвор. Иако најзапалениот следбеник на Кант, Хегел им противречи и ги оспорува таквите тврдења поддржувајќи ја идејата за идентитет на мислата и на битието како производител на многустраноста и на креативните ефекти, за ромската естетика. Според мене, сепак, повеќе погодна теоријата на Кант иако во многу надмината од самиот Хегел во модерната филозофија.

Она што е интересно тоа е историското доближување до тие стории со цел да се објаснат и сфатат факторите кои ја одредуваат естетската феноменологија на ромската култура во создавањето на уметност. Тоа бара задолжителна компаративна историско-културна и конетестуална анализа во која ромското присуство не е воопшто туѓо туку напротив е силно врежано.

Се разбира станува збор за проучувања кои треба дополнително да се продлабочат, но сепак вредеше, од овие сосема интуитивни траги, да се утврдат значајни елементи како што е фактот дека сензибилитетот и духовните производи на ромската естетика имаат прецизни историски референти на коишто можеме да се повикаме за да дојдеме до појасно читање на уметничките и културните содржини.

Ромската естетика не се самоограничува, туку живее пред сè од односот со другото; сугестија, стимул, натпреварување и на крај преку интерпретирање, кое исто така претставува креација, но никогаш од културно пренесување, ромската уметност не е гласноговорник на естетскиот суд на светот во кој „е угостен (е гостин)“. Токму во тој контекст Ромот прави дистинкција помеѓу неговата внатрешна мисла, односно интерпретацијата, и битието или подобро битисувањето, надворешноста, попримените дадености.

Без надворешното општество, сега сфатено како хумус од кој треба да црпи, ромската култура воопшто ќе ја немало или пак не би се препознавала како таква, или пак би била целосно асимилирана. Да се потсетиме на фламенгото и на музиката на Рејнард, за тоа колку се тие измешани со „други култури“ коишто ромската естетика знаела да ги преработи присвојувајќи ги до таа мера што ги доведува до криза некои етномузиколози кои денес сè уште се двоумат кому да му го припишат фламенгото, односно дали е од арапско потекло, индиско или ромско.

Една работа е сигурна а тоа е дека сепак потеклото на ова посебно уметничко изразување, сега е сопственост на Ромот, и благодарение на него станува онакво фламенго какво што ни е на сите познато, односно целосното учество на „uomo esteticus“ во една уметност во која целосно се вклучуваат сетилата; во секој чин има симбол, документ за цело едно постоење.

Бруно Морели

BRUNO MORELI, si bijamo an Avecano ko 24.07.1957 kote so kerela buti an o atelie ko sok. Dženova, 62. Majanglal šurakerela sar korkorosiklo džikaj pale avdive si diplomirimo tasviari ki Uči škola baš o figurativnikane artia an Akvila, palo agorkeribe ki IV Figurativnikani škola an o Rim. Kamlo an o čitrakeribe thaj o koloria, Moreli sar tikno šurakerela, taro plo avgo tiknipe, ple tasvirutne aktivipasa, studirindo ulavdo e italiakere tasviribaskere klasiken. An o 1981 baš o avgo drom mostrakerela ko Avecano, an i galeria Pro-Loco, ple mostrasa savi so džidživdinela baro sukcesi. Palo adava ovela dženo ko GAM (Grupa Artengiri tari Marsika) thaj šurakerela te lel than ko grupikane mostre ko Regionalnikane arakhina. Majbari etapa ko leskoro dživdipe si i mostra organizirime an Ignacio Silone-skoro baripe baš o trin berša taro leskoro meribe.

Moreli, kova so si taro dad thaj daj Rom, bijangjovela an i romani familia taro Abruco, an leskoro tasviripe hošinela pe o asari tari leskiri kulturnikani kusti, šurakerindo ko adava čhani diso so ka ovel čačutni thaj taro sa kerdi artikani operacia an savaktuni evolucia, mangindo but te rodel pe plesutni tasviribaskiri čhib.

БРУНО МОРЕЛИ роден е во Авецано на 24.07.1957 каде што твори во ателието на ул. Џенова, 62. Во почетокот започнува како самоук додека пак денес е дипломиран на сликарство на Факултетот за ликовни уметности во Аквила, по завршувањето на IV Ликовно училиште во Рим. Вљубеник во цртањето и боите Морели уште како мал започнува, многу рано, со својата сликарска активност, проучувајќи ги посебно класичарите на италијанското сликарство.

Во 1981 за прв пат излага во Авецано, во галеријата Pro-Loco, со своја изложба која доживува голем успех, станува член на GAM (Група на уметници од Марсика) и почнува да учествува на групни изложби на Регионални средби. Најзначајна етапа претставува изложбата организирана во чест на Ињацио Силоне по повод третата годишнина од неговата смрт.

Морели, по потекло Ром, се раѓа во семејство на Роми од Аbruco, во неговото сликарство го носи влијанието на културната припадност, започнувајќи на тој начин нешто што ќе стане вистинска и својствена уметничка операција во постојана еволуција со стремеж кон потрага по сопствен сликарски јазик.

- 1981 - Galleria d'Arte contemporanea, Avezzano (Aq)
- 1982 - Premio Civitella Roveto (Aq) Ressegna Nazionale
- Galleria Giovanni XXIII, Roma
- Museo Silone, Pescina (Aq), Rassegna
- 1983 - Pro-Loco, Avezzano (Rassegna); Galleria Il Pentagono, Avezzano (Rassegna)
- Villa Leoni, Mira (Ve.)
- Palazzo Comunale, Dolo (Ve)
- Museo civico, Piove di Sacco (Pd)
- Salla S. Benedetto da Norcia, Camponogara (Ve)
- Palazzo Comunale, Treviso
- Galleria Il Pentagono, Avezzano
- XXIV Premio Avezzano
- 1984 - Aula Magna, Università di Trento
- 1985 - Conciergerie, Parigi (Rassegna Internazionale)
- 1988 - Museo D'Annunzio, Pescara
- 1990 - Castello di Montefeltro, Bertinoro (Ri)
- Museo Laboratorio Arte Contemporanea, Università Roma "La Sapienza"
- 1991 - Padiglioni EXPO, Frosinone
- 1992 - Municipio, Bolzano
- 1993 - Palazzo Comunale, Gerano (Rm)
- 1994 - Museo di Arte e Tradizioni Popolari, Roma
- Sala Protomoteca, Roma
- Cattedrale S. Nicola, Arte Sacra Berlino
- 1995 - Museo Etnografico Budapest (Rassegna Internazionale)
- 1996 - Scuola Media L. Da Vinci, Avezzano
- 1997 - Centro Culturale, Barcellona

upral i avgorig:**Rošikano nišani 1** (detali)
на корицата:**Знак на светло 1** (детал)

